

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI ILMIY AXBOROTI

Научный вестник Бухарского государственного университета
Scientific reports of Bukhara State University

3/2024

E-ISSN 2181-1466

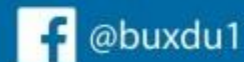

9 772181 146004

ISSN 2181-6875

9 772181 687004

3/2024

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI ILMIY AXBOROTI
SCIENTIFIC REPORTS OF BUKHARA STATE UNIVERSITY
НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК БУХАРСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА

Ilmiy-nazariy jurnal
2024, № 3, mart

Jurnal 2003-yildan boshlab **filologiya** fanlari bo'yicha, 2015-yildan boshlab **fizika-matematika** fanlari bo'yicha, 2018-yildan boshlab **siyosiy** fanlar bo'yicha, **tarix** fanlari bo'yicha 2023 yil 29 avgustdan boshlab O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar Vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasining dissertatsiya ishlari natijalari yuzasidan ilmiy maqolalar chop etilishi lozim bo'lgan zaruriy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Jurnal 2000-yilda tashkil etilgan.

Jurnal 1 yilda 12 marta chiqadi.

Jurnal O'zbekiston matbuot va axborot agentligi Buxoro viloyat matbuot va axborot boshqarmasi tomonidan 2020-yil 24-avgust № 1103-sonli guvohnoma bilan ro'yxatga olingan.

Muassis: Buxoro davlat universiteti

Tahririyat manzili: 200117, O'zbekiston Respublikasi, Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko'chasi, 11-uy.

Elektron manzil: nashriyot_buxdu@buxdu.uz

TAHRIR HAY'ATI:

Bosh muharrir: Xamidov Obidjon Xafizovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bosh muharrir o'rinbosari: Rasulov To'liqin Husenovich, fizika-matematika fanlari doktori (DSc), professor

Mas'ul kotib: Shirinova Mexrigiyo Shokirovna, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Kuzmichev Nikolay Dmitriyevich, fizika-matematika fanlari doktori (DSc), professor (N.P. Ogaryov nomidagi Mordova milliy tadqiqot davlat universiteti, Rossiya)

Danova M., filologiya fanlari doktori, professor (Bolgariya)

Margianti S.E., iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Indoneziya)

Minin V.V., kimyo fanlari doktori (Rossiya)

Tashqarayev R.A., texnika fanlari doktori (Qozog'iston)

Mo'minov M.E., fizika-matematika fanlari nomzodi (Malayziya)

Mengliyev Baxtiyor Rajabovich, filologiya fanlari doktori, professor

Adizov Baxtiyor Rahmonovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Abuzalova Mexriniso Kadirovna, filologiya fanlari doktori, professor

Amonov Muxtor Raxmatovich, texnika fanlari doktori, professor

Barotov Sharif Ramazonovich, psixologiya fanlari doktori, professor, xalqaro psixologiya fanlari akademiyasining haqiqiy a'zosi (akademigi)

Baqoyeva Muhabbat Qayumovna, filologiya fanlari doktori, professor

Bo'riyev Sulaymon Bo'riyevich, biologiya fanlari doktori, professor

Jumayev Rustam G'aniyevich, siyosiy fanlar nomzodi, dotsent

Djurayev Davron Raxmonovich, fizika-matematika fanlari doktori, professor

Durdiyev Durdimurod Qalandarovich, fizika-matematika fanlari doktori, professor

Olimov Shirinboy Sharofovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Qahhorov Siddiq Qahhorovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Umarov Baqo Bafoyevich, kimyo fanlari doktori, professor

Murodov G'ayrat Nekovich, filologiya fanlari doktori, professor

O'rayeva Darmonoy Saidjonovna, filologiya fanlari doktori, professor

Navro'z-zoda Baxtiyor Nigmatovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Hayitov Shodmon Ahmadovich, tarix fanlari doktori, professor

To'rayev Halim Hojiyevich, tarix fanlari doktori, professor

Rasulov Baxtiyor Mamajonovich, tarix fanlari doktori, professor

Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Quvvatova Dilrabo Habibovna, filologiya fanlari doktori, professor

Axmedova Shoira Nematovna, filologiya fanlari doktori, professor

Bekova Nazora Jo'rayevna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor

Amonova Zilola Qodirovna, filologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

Hamroyeva Shahlo Mirjonovna, filologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

Nigmatova Lola Xamidovna, filologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

Boboyev Feruz Sayfullayevich, tarix fanlari doktori

Jo'rayev Narzulla Qosimovich, siyosiy fanlar doktori, professor

Xolliyev Askar Ergashovich, biologiya fanlari doktori, professor

Artikova Hafiza To'ymurodovna, biologiya fanlari doktori, professor

Hayitov Shavkat Ahmadovich, filologiya fanlari doktori, professor

Qurbonova Gulnoz Negmatovna, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

Ixtiyarova Gulnora Akmalovna, kimyo fanlari doktori, professor

Rasulov Zubaydullo Izomovich, filologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

Mirzayev Shavkat Mustaqimovich, texnika fanlari doktori, professor

Samiyev Kamoliddin A'zamovich, texnika fanlari doktori, dotsent

Esanov Husniddin Qurbonovich, biologiya fanlari doktori, dotsent

Zaripov Gulmurot Toxirovich, texnika fanlari nomzodi, professor

Jumayev Jura, fizika-matematika fanlari nomzodi, dotsent

Klichev Qybek Abdurasulovich, tarix fanlari doktori, dotsent

G'aybulayeva Nafisa Izzatullayevna, filologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

MUNDARIJA *** СОДЕРЖАНИЕ *** CONTENTS

TILSHUNOSLIK *** LINGUISTICS *** ЯЗЫКОЗНАНИЕ

Abdazova A.R.	The features of the use of english environmental terms in the media	3
Batirkhanova M.O.	Somatik frazeologik birliklar tahlili va ularning o'rganilish tarixi	9
Sobirova D.R.	Reklama matnlarining gender xususiyatlari (tibbiyotga oid reklamalar misolida)	15
Sadullayeva G.I.	Enhancing listening comprehension: strategies, challenges and a comprehensive methodology for language learners	17
Asadov T.H., Bakirova N.H.	Ayrim etnofrazemalarning lingvokulturologik tadqiqi (o'zbek, rus, turk tillari misolida)	26
Eshquvvatova G.N., Urinbayeva D.B.	Stylistic features of proverbs in internet texts	31
Hojiyeva M.G'.	Integrating language and content: strategies and challenges in content-based language instruction	36
Khabibova M.N.	Biografik asarlardagi epistolyar matnlarning o'rni va ularning pragmatik xususiyatlar	41
Mahmudova D.M.	Building a comprehensive bilingual synchronous corpus: principles and practices	45
Narzullayeva D.B.	Qur'oni Karim leksik konfiguratsiyalari: Ka'ba toponimmi yoxud teonim?	50
Sadikov E.T.	Iltifot va inkor mazmunidagi nutq aktlarining tasviriy-ifodaviy atributlari	55
Pardayev S.Sh.	Globalashuv davrida madaniyatlararo muloqot tizimidagi madaniy o'ziga xoslik	60
Mahmudova D.M.	Significance and development of linguistic corpora in Uzbekistan	66
Safoyeva S.N.	Pragmatic marker: "so" and its role in modern oral discourse	70
Turg'unboyeva D.A.	Comparative pragmatics: politeness strategies in uzbek and english languages	75
Xolova M.B.	Tushuncha madaniy kodning shakllangan birligi sifatida	81
Xusenova M.O'.	Termin va terminologiya xususida	85
Ziyayeva D.A.	Paradigmatic analysis of speech verbs	89
Zokirova N.S.	The concept of "linguistic picture of the world" in translation	94
Давлатова М.Х.	Встречение английских глаголов-предикатов в функционально-семантическом поле	98
Махмудова Ю.А.	Лингвокультурные особенности в контексте социолингвистического анализа произведения «Шайтанат»	104
Gudgina V.A., Rustamova N.Sh.	The phraseological specificity of V.Shukshin's idiostyle in fiction: an analysis of interconnections and functional features	109
Subxonqulov U.T., Adizova F.M.	So'zlarni lingvistik tahlil qilish jarayoni uchun ayrim algoritmlarining qiyosiy tahlili	114
Heydarova N.A.	"Past", "present" and "future" as temporal adjectives	119
Norova M.F.	Phraseological dialectisms in english literary works	123
Zeynalova K.	The use of some national-cultural realities in the english language, their etymology and ways of their borrowings	128
Karimova R.	Pragmatic and conceptual aspects of idioms in the discourse of the british and american press	134
Yokubova Sh.Y.	Fe'lli birikmalarning nutqiy voqelanishi	138
ADABIYOTSHUNOSLIK *** LITERARY CRITICISM *** ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ		
Hayitov Sh.A., Qudratova K.H.	So'z va soz sehri	142

TERMIN VA TERMINOLOGIYA XUSUSIDA

*Xusenova Mehriniso O‘ktamovna,
Buxoro davlat universiteti o‘qituvchisi
khusenovamehriniso@gmail.com*

Annotatsiya. Mazkur maqola zamonaviy tilshunoslikda termin tushunchasining mohiyati va terminologiya sohasining rivojlanish sabablari, bosqichlarini yoritib berishga bag‘ishlangan bo‘lib, maqolada dunyo tilshunos olimlarining —termin, atama, terminologiya tushunchalari haqidagi fikrlari batafsil yoritilgan. Tilshunoslarning izlanishlarini o‘rganib, “termin” va «atama» tushunchalarini to‘liq muqobillikka ega bo‘lgan sinonim tushunchalar sifatida qarash unchalik ham ma‘qul emas, degan xulosaga kelingan. Shuningdek, maqolada terminologiya sohasining jahon va o‘zbek tilshunosligida rivojlanishi haqida fikr yuritilgan.

Kalit so‘zlar: kvazitermin, nomen, nomenklatura, termin, terminologiya.

О ТЕРМИН И ТЕРМИНОЛОГИИ

Аннотация. Данная статья посвящена освещению сущности понятия терминологии в современном языкознании, причинам и этапам развития терминологии, а также подробно изложены мнения мировых лингвистов о понятиях терминология, отец и терминология. Изучая исследования лингвистов, был сделан вывод о том, что рассматривать понятия «терминология» и «отец» как синонимичные понятия не очень приемлемо с полным удобством. В статье также рассматривается развитие терминологии в мировом и узбекском языкознании.

Ключевые слова: квазитермин, номенклатура, номенклатура, термин, терминология.

ABOUT TERM AND TERMINOLOGY

Abstract. This article is devoted to highlighting the essence of the concept of terminology in modern linguistics and the causes and stages of the development of terminology, and the article details the opinions of world linguists about the concepts of terminology, terminology, father, and terminology. Studying the research of linguists, it has been concluded that it is not very acceptable to view the concepts of "term (termin)" and "atama" as synonymous concepts with full accessness. The article also discusses the development of terminology in world and Uzbek linguistics.

Keywords: quasi-term, nomenclature, term, terminology

Kirish. Tilshunoslikda bir necha asrlardan beri terminlarni tadqiq qilish bo‘yicha keng va chuqur ilmiy izlanishlar olib borilmoqda. Ilgari, asosan, olimlar va mutaxassislarga tegishli atamalar tadqiq qilingan bo‘lsa, hozirda fanning turli sohalari, yo‘nalishlarga oid terminlar mazmun-mohiyati, ularning kelib chiqishi, qo‘llanilish doirasi ham o‘rganilmoqda. Biroq, jahon tilshunosligida terminshunoslik sohasida olib borilgan qator tadqiqotlarga qaramay, termini ta‘riflash muammosi eng dolzarb masalalardan biri bo‘lib kelmoqda. Terminlar xususiyatini o‘rganish bo‘yicha leksikografik, leksik-semantik va boshqa ko‘p sonli fundamental tadqiqotlar olib borilishiga qaramay hali ham termini aniqlashning universal va to‘liq ishlab chiqishga erishilmagan. Terminologiya fanining vujudga kelgan vaqti va o‘rmini aniqlash muammosi bo‘yicha turlicha fikrlar mavjud. Masalan, S.V. Grinev-Grinevichning fikricha, ajdodlar jamoasi davrida (Paleolitning Acheulean davri) maxsuslashtirilgan so‘zlar allaqachon paydo bo‘lgan [9,304]. Agar shu nuqta nazarga amal qilsak, u holda maxsuslashtirilgan so‘zning yoshi yarim million yil atrofida ekanligini ta‘kidlash mumkin va u ilm-fan paydo bo‘lishidan ancha oldin paydo bo‘lgan. S.V.Grinev-Grinevichdan keyin shuni qayd eta olamizki, 80-yillarda leksikologiya asosida terminologiya ilmi shakllangan bo‘lib, bu fan insoniyatning kelajak taraqqiyotida nihoyatda muhim rol o‘ynaydi.

Asosiy qism. Terminologiya (termin- “atama” va logiya – “ta’limot”) - leksikaning bir sohasi bo‘lib muayyan fan, texnika, ishlab chiqarish tarmog‘ining, san‘at, ijtimoiy faoliyat sohasining tegishli tushunchalar tizimi bilan bog‘liq terminlari majmui; tilshunoslikning terminlarni o‘rganuvchi sohasi hisoblanadi. Manbalarda terminologiyaga quyidagicha ta’rif beriladi: 1. Terminologiya – fan, texnika, san‘at va shu kabilarni biror sohasida qo‘llaniladigan terminlarining majmuidir. 2. Terminshunoslik – maxsus leksikani uning tipologiyasi, kelib chiqishi, shakli, mazmuni (ma’nosi), funksiyasi hamda qo‘llanishi, tartibga solinishini va yaratilishi nuqtai nazaridan o‘rganuvchi fan. [11]. Keltirilgan ta’riflardan birinchisi ilmiy va leksikografik manbalarda keng tarqalgan bo‘lsa, ikkinchisi terminologiyaning fan sifatida tarkib topishi avstraliyalik O.V. Nubasov va rus olimi D.S.Lotening 1930 –yilda e’lon qilingan dastlabki ishlariga borib taqaladi [1, 6]. Hozirgi paytda Avstriya, Germaniya, Fransiya, Rossiya, Chexiya kabi mamlakatlarda terminshunoslik maktablari yuzaga kelgan. Terminologiya tor ma’noda ma’lum bir sohaga oid maxsus leksika, ya’ni terminlarni o‘rganib tahlil qiluvchi tilshunoslikning bo‘limidir. Termin umumxalq tilining leksikasi negizida vujudga keladi, boyiydi. Termin zamonaviy tadqiqotlarda ma’lum ilm-fan sohasiga doir tushunchani ifodalaydigan so‘z yoki so‘z birikmasi sifatida ta’riflanadi. V.A. Tatarinov termini maxsus tushuncha, holat yoki predmet bilan bog‘liq bo‘lgan til birligi (so‘z/so‘z birikmasi) sifatida ta’riflaydi. D.S. Lotte termini ma’lum ilm-fan sohasi tizimidagi tovush belgisi va unga aloqador tushuncha birligi deya baholaydi.

Terminologiyaning rivojlanishi, boyish yo‘llari har xil: boshqa tillardan so‘z olish, yangi so‘z yasash, ayrim grammatik kategoriyalarning leksikalashuvi, so‘z birikmasining semantik bir butun holga kelib qolishi va boshqa bugungi kunda o‘zbek terminologiyasining boyishi, asosan, boshqa tillardan so‘z olish va ichki so‘z yasash hisobiga ro‘y bermoqda. U yoki bu soha terminologik tizimining barqarorligini belgilovchi asosiy omil uning tartibga solinganligi va muntazamligidir. Uning o‘ziga xos xususiyatlari mavjud. Masalan, umum adabiy tilda sinonimiya, omonimiya va ko‘p ma’nolilik tilning boyligi bo‘lsa, bular salbiy hodisa hisoblanadi, birgina tushunchani ifodalash uchun o‘zbek tilida yarimo‘tkazgich — chalo‘tkazgich — nimo‘tkazgich terminlari qo‘llanmoqda. Bu, o‘z navbatida, o‘qish-o‘qitish va axborot almashish jarayonini qiyinlashtiradi. Shu sababli ham bu sohada ma’lum darajada barqarorlashgan barcha tillarda terminlar doimiy tartibga solib turiladi. Tartibga solish ma’lum terminologik me’yorlar asosida amalga oshiriladi. Terminologiya rivojida fan sohaslariga oid maxsus lug‘atlarni nashr qilib turish ham muhim ahamiyatga ega.

Terminologizatsiya (uning asosini ko‘pincha metafora tashkil etadi) bilan bir qatorda reterminologizatsiya (boshqa sohadan tayyor termini o‘zlashtirish, masalan, *valentlik* ximiyada va *valentlik* tilshunoslikda) ham termin yasash usullariga kiradi [2, 8]. Shuningdek, termin boshqa tillardan o‘zlashtirilishi (jumladan kalka usuli bilan ham), mazkur til imkoniyatlari asosida yasalishi yoki baynalminal usullar orqali ham hosil qilinishi mumkin. Bu holatlarning barchasi mazkur tilning fonetik va grammatik qonun-qoidalariga bo‘ysunadi. X. Dadaboyev o‘zbek tilida terminologiya masalalari to‘g‘risida to‘xtalib quyidagini ta’kidlaydi: “O‘zbek terminologiyasining o‘z boylklari hisobiga taraqqiy etishi ikki yo‘l bilan voqealanadi: a) tilda mavjud, tayyor so‘zlardagi yangi narsa - predmet va tushunchalarni ifodalashda foydalanish; b) o‘zbek adabiy tili so‘z yasash imkoniyatlari ishtirokida yangi terminlar yaratish hisoblanadi.

Ilmiy manbalarda *termin*, *nomen*, *ilk termin*, *kvazitermin*, *terminoid*, *prototermin* kabi tushunchalar haqida ma’lumot beriladi. Ular bir o‘zkdan o‘sib chiqqan bo‘lsalarda o‘ziga xos jihatlari, boshqasidan ajralib turadigan vazifa-xususiyatlari mavjud. **Nomen** kamdan-kam uchraydigan tushunchalarning hamda ma’lum andoza asosida ommaviy tarzda ishlab chiqiladigan mahsulotning nomidir. Uning termindan farqli jihati shundaki, nomen alohida olingan tushunchani ifodalasa, **termin** umumiy izohni ifodalaydi [2, 50]. Ikkinchi termin (ruscha предтермин) yangidan shakllanayotgan tushunchalarni ifodalashga xizmat qiladigan, ammo termin oldiga qo‘yiladigan, asosiy talabga javob bera olmaydigan maxsus so‘zdir. Ikkinchi sifatida odatda murakab nominative so‘z birikmasi, sifatdosh yoki ravishdoshli so‘z birikmasi qo‘llanadi. Ikkinchi terminlar tegishli tushunchalarni mos ravishda ifodalay oladigan tushunchalar yaratilgunga qadar qo‘llanilib turadi. Shuning uchun ular vaqtinchalik xususiyatga, beqaror shaklga egaligi, qisqaligi va tushunarlilik talablariga javob berolmasligi bilan farqlanib turadi [2, 18]. Mos termin topilmaganda u termin sifatida qo‘llanilishi mumkin. Bunday termin **kvazitermin** deyiladi. Shuni alohida aytib o‘tish joizki, termin zamonaviy tilshunoslikda olib borilayotgan tadqiqotlarda ma’lum ilm-fan sohasiga doir tushunchani ifodalaydigan so‘z yoki so‘z birikmasi sifatida ta’riflanadi. V.A.Tatarinov termini maxsus tushuncha, holat yoki predmet bilan bog‘liq bo‘lgan til birligi (so‘z/so‘z birikmasi) sifatida ta’riflanadi. Birinchi ya’ni normative yondashuvga asoslangan ushbu ta’rifda termin umumadabiy tildagi so‘zlardan farqlanuvchimaxsus semantic-grammatik strukturaga ega bo‘lgan ma’lum turdagi leksik birlikdir. V.P.Danilenko diskriptiv yondashuv vakili hisoblanib, uning fikricha, termin yakka, alohida, mustaqil nomlash birligidir. U maxsus lisoniy belgi xususiyatiga ega bo‘lib, so‘z yoki so‘z birikmasi orqali ifodalalanishdan qat’iy nazar bitta tushunchaga mos keluvchi bir belgini ifodalaydi. Deskriptiv yondashuvdagi asosiy mohiyat shundaki, termin maxsus funksiya bajaruvchi so‘z sifatida

ta'riflanib, terminologik birliklarning funksiyalariga alohida e'tibor qaratilgan. D.S.Lotte termini ma'lum ilmfan sohasi tizimidagi tovush belgisi va unga aloqador tushuncha birligi deya baholaydi.

Umumtilshunoslik tushunchalar tizimi va kategoriyasi sifatidagi lingvistik terminologiya tushunchasini lingvistik metatilning boshqa tarkibiy qismi – nomenklaturadan farqlash zarur. Nomenklatura – muayyan til obyektlarini belgilash maqsadida qo'llanadigan maxsus nomlar tizimidir [2, 21]. Masalan, *agglutinatsiya, fleksiya, fonema, grammatika* – umumlingvistik tushunchalarni ifodalash va mustahkamlash uchun xizmat qiladigan terminlar bo'lsa, arab tilidagi *ayn* - bu nomenklatur belgi, xususiy obyekt nomi bo'lib, ularning miqdori sezilarli darajada ko'pdir. Biroq nomenklatur birlik va termin orasidagi chegara o'zgaruvchidir. O'xshash hodisalar boshqa tillarda mavjud bo'lgan taqdirda yoki dastlabki tor ma'nodagi nomlarda ko'proq universal mazmun ifodalangan taqdirda, har qanday nomenklatur birlik o'zining ifoda doirasida qanchalik qat'iy bo'lmasin, umumiy xususiyatga ega bo'lib, muvofiq ilmiy tushunchani, ifodalovchi terminga aylanishi mumkin. Shunday qilib termin, soft til obyektlari tadqiqining yakunlovchi bosqichi hisoblanadi [2, 22].

Nomenklatura tushunchasi 1930-yillarda aniqlangan. Olimlarlar termin tushunchasini ajrata boshlaganlaridan so'ng nomenklaturalarni ajratib tahlil qila boshladilar. [Grinev-Grinevich, 2008: 37]. S.V. Grinev-Grinevich nomens (yoki nomenklaturali belgilashlar) "maxsus leksik birliklarning ikkinchi eng muhim xili" deb ataydi [Grinev-Grinevich, 2008: 37], V.M. Leychik fikricha, nomenklatura atamalar va to'g'ri nomlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikdir. Shu bilan birga, terminlar va nomenklatura o'rtasidagi bog'liqlik va farq bo'yicha muhokamaning tashabbuskori A.A. Reformatskiy bo'lganligini qayd etamiz. U shunday yozgan edi: "terminologiya asosan berilgan fanlar tushunchalari tizimi bilan bog'liq bo'lsa, nomenklatura faqat o'z obyektlarini etiketlaydi" [Leychik, 1974: 13]. V.M.Leychikning qayd etishicha, o'z-o'zidan paydo bo'ladigan nomenklatura birliklari terminlariga bog'liq bo'lishning imkoni yo'q, bu esa atrofdagi reallikning fenomenlari va ob'ektlarini bildiradi. Shuningdek, u terminlar mazmunining rejasi bilan nomenklatura o'rtasidagi farqni ko'rsatib, ya'ni, ularning bir-biriga qarama-qarshi qutb ekanligini ta'kidlaydi (kontent rejasi nuqtai nazaridan): "Bir ustunda obektlar sinflari, ular haqida abstrakt tushunchalar va shunga ko'ra, shartlar, boshqa qutbda bitta ob'ektlar, ularning belgilari va shunga mos ravishda to'g'ri nomlar mavjud" [Leychik, 1974: 16 - 17]. V.M.Leychik ifoda mazmuni nuqtai nazaridan terminlar va nomenklatura birliklarini e'tiborga olib, aksariyat hollarda terminlar "obektlarning zaruriy xususiyatlarini aniqlashga (yoki hech bo'lmaganda bunga harakat qilishga) asoslanganligini, to'g'ri nomlar esa tashqi nomlarga asoslanganligini" ta'kidlaydi [Leychik, 1974: 17]. Terminlar va nomenklatura birliklari bir-biriga quyidagi yo'llar bilan qarshi bo'ladi: birinchidan, ba'zi terminlarning yo'qligi (ularning tushunchani arziyas asoslarga ko'ra nomlash orqali ifodalay olishi) to'g'ri nomlarning sha'ni sifatida e'tirof etiladi. Ikkinchidan, u (V.M. Leychik) ifoda rejasining maxsus jihatlarini va terminlar va terminologik tizimlar mazmunining bir tomondan rejasini, ikkinchi tomondan esa to'g'ri nomlarni, ikkinchi tomondan esa "ularning to'plamlarini" yoritadi. Bunday qo'shilish, V.M.Leychikning fikriga ko'ra, nomenklatura va nomenklatura birliklari muammosini ko'rib chiqishga imkon beradi [Leychik, 1974: 18-19]. Shuni ham ta'kidlash kerakki, "terminologik va terminologik bo'lmagan so'z boyligi" (to'g'ri nomlar qatorida) o'rtasidagi munosabatlar muammosi kamroq samaradorlik hisoblanib, L.A. Kapanadze tomonidan ko'tarilgan [Leychik, 1974: 19].

O'z navbatida, A.V. Superanskaya nomenklaturani ushbu sohaning barcha turlarining nomlari to'plami sifatida belgilaydi va terminlar va nomenlar o'rtasidagi o'zaro ta'sir mavjudligini qayd etadi. Shu bilan birga, nomen muayyan mavzuning nominatsiyasi amalga oshiradigan leksik birlik sifatida hisoblanadi, u klassifikatsiyada o'z o'rnini ko'rsatmaydi [Superanskaya, 1976: 76]. V.M. Leychikdan keyin A.V. Superanskaya terminologik maydon termin uchun muhim rol o'ynaydi degan ma'noda termin va nomenga qarama-qarshi keladi. Bundan tashqari, lug'atlarda ko'pincha termin va terminologik maydon bilan bog'liq yozuvlar mavjud bo'lib, kontekstdan tashqarida nomenlar tushuniladi. Bundan tashqari, nomenlarning terminlar bilan taqqoslaganda yuqoriroq nominativ qobiliyatiga ham alohida e'tibor qaratadi. Shuning uchun ham ular (nomenlar) leksikaga osonroq kirishi kutilmoqda [Superanskaya, 1976: 78 - 79]. A.V. Superanskaya, shuningdek, nomenlarning ikki turini farqlaydi: tabiiy hodisalar va texnik nomeniylarni ilmiy bilish nomenlari, shuningdek, ularning nomlanuvchi obektning eng aniq nomlanishiga bo'lgan intilishlarini (har ikki toifadan) qayd etadi [Superanskaya, 1976: 79 - 80]. Terminlar va nomenklaturani ajratish zaruriyatini S.V. Grinev-Grinevich ham ta'kidlaydi. A.A. Reformatskiydan keyin u (S.V. Grinev-Grinevich) bir termin bilan nomen o'rtasidagi farq "tushunchaning aks etishi bilan alohida aniq obektning etiketkalanishi o'rtasidagi farq" ekanligini qayd etadi [Grinev-Grinevich, 2008: 38]. Bundan tashqari, ushbu gap so'zlarning nominativ va imo-ishoraviy funksiyalarini farqlashiga asoslanadi. Termin va nomen fenomenlarini tahlil qilib, xulosaga kelamiz: nomens ko'proq nominativ funksiyani bajaradi, shu bilan birga termin belgilovchi xarakterga ega. Nomenlarning o'ziga xosligi ularning shakllanishi va o'zgarishiga moyilligining boshlang'ich bosqichida yotadi.

Bu haqiqat, yanada normallashtirish ehtimoli haqida guvohlik beradi va nazorat qiladi [10, 61]. S.V.Grinevning nomenklatura birliklarining tushunchalar tizimida aniq orni yoʻqligi haqidagi gapiga rozi boʻlmaslikning imkoni yoʻq, ammo nomen bilan tushuncha oʻrtasida tegishli termin orqali bogʻlanish mavjud [Grinev-Grinevich, 2008: 41]. Bundan tashqari, V.V. Kondrashov taʼkidlaganidek, nomenklatura birliklari faqat terminlar mavjudligi tufayli tilda mavjud va ishlaydi [Kondratov, 1971: 68]. S.V. Grinev-Grinevich eʼtiborni boshqa bir, juda muhim mezonga qaratadi - bu nomenlar tasnifidagi farq, masalan, sanʼat va ilm-fanning nomerlari, qoida tariqasida, tasnif talab qilmaydi, sohadagi nomen tasnifida atamaga referat ham kiritilishi kerak. Bu gap katta ahamiyatga ega, chunki "aksariyat hollarda nomenlar uchun atamalardan butunlay voz kechishga imkon beradi, ularning shaklida kerakli individual xususiyatlarni aks ettiradi" [Grinev-Grinevich, 2008: 41].

Xulosa. Xulosa qilib, terminologiya sohasi zamonaviy tilshunoslikning rivojiga hissa qoʻshib, rivojlanishiga asos boʻladigan terminlarni tahlil va tadqiq qiladi. Lingvistik terminologiya - maxsus tushunchalarni ifodalash, ilmiy sohaning tipik obyektlarini nomlash maqsadida qoʻllanadigan soʻz va soʻz birikmalari funksiyalari majmuini oʻrganadigan fandır. Zero, termin – funksiya ekanligini unutmashimiz kerak. U tilshunoslikning tarkibiy qismi boʻlib, sof termin va tarkibli terminlarning hosil boʻlishiga olib keluvchi soʻz va muqobilli oʻziga xos birikmalarni oʻz ichiga oladi.

ADABIYOTLAR:

1. Xodjayeva D.I *Lexicographic codification of terms connected with nouns in explanatory dictionaries. Международный академический вестник//Научный журнал № 1(33)2019. – 82-84 b.*
2. Xodjayeva D.I. *Tilshunoslik terminlarining leksikografik tahlili (ingliz, rus va oʻzbek tillari izohli lugʻatlari materiallari misolida). Ph.Diss. Toshkent- 2018.*
3. Khusenova, M. U., & Khusenova, M. U. (2021, march). *Lexicographic analysis of orthographic terms. In E-Conference Globe (pp. 113-117).*
4. Xusenova, M. (2023). *Termin lisoniy tadqiqotlar obykti sifatida. Current approaches and new research in modern sciences, 2(10), 97-102.*
5. Khusenova, M. (2020, December). *Actual problems of terminological lexicography. In Конференция.*
6. Uktamovna, K. M. (2022). *Grammatical Category of Tense and its Types in the Uzbek Language. International journal of inclusive and sustainable education, 1(4), 165-169.*
7. Tukhtayeva Farida. (2023). *Multiculturalism in the interpretation of pearl buck. Universal journal of social sciences, philosophy and culture, 1(6), 74–77. Retrieved from.*
8. Tukhtayeva Farida. (2023). *The image of a woman in the novels of pearl buck. Universal journal of social sciences, philosophy and culture, 1(6), 66–69.*
9. Shokirovna, S. M. (2023). *The Use of Dialecticisms in the Language of Uzbek Cinema Films. American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769), 1(9), 525-530.*
10. Grinev-Grinevich C.V. *Терминоведение: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. - М.: Издательский центр (Академия), 2008. – 304.*
11. Рябова Екатерина Алексеевна *Проблемы и принципы систематизации терминологии (на материале сопоставительного анализа ракетно-космической лексики английского и русского языков). Диссертация, Москва-2009, - с.61.*